БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

1972 ЧЫЛ. МАРТ 3 ПЯТНИЦА

№ 53 (8821).

Өртээ 2 көп.

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Совет-бангладеш чугаалажыышкыннар

Март 1-де Кремльге хүннүң ийги чартыында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргалы А. Н. Косыгинниң болгаш Совет чазактың чалаанын ёзутаар албан ёзузунуң аян-чоруун кылып, Совет Эвилелинде келген Бангладеш Улус Республиканың Премьер-Министри шейх Муджибур Рахманның аразында чугаалажыышкыннар эгелээн.

Чугаалажыышкыннарда совет таладан киржип турарлар: СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары Н. К. Байбаков, В. Н. Новиков, ССРЭ-ниң министрлери А. А. Громыко, Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле күрүне комитединиң даргазы С. А. Скачков болгаш өскелер-даа;

бангладеш таладан: даштыкы херектер министри М. Абдус Самад, Илан комиссиязының даргазының оралакчызы доктор Нурул Ислам, Даштыкы херектер министерствозунуң секретары С. А. Карим, Сан министерствозунуң секретары Матиул Ислам болгаш өскелер-даа.

Чылыг болгаш найыралчы байдалга эрткен чугаалажыышкыннар үезинде Совет Эвилелиниң болгаш Бангладеш Улус Республиканың аразынга ийи таланың кады ажылдажылгазын хөгжүдериниң айтырыгларын, а ол ышкаш кайызынгаа сонуургалдыг делегейниң чугула айтырыгларын чугаалашкан.

(СЭТА).

Төөгүлүг юбилейни төлептиг уткуул!

бистиң республикада

КҮШ-АЖЫЛЧЫ КЫПТЫГЫЫШКЫН

ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылынга белеткел дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалы бистиң совхозтуң ажыл-ишчилерин чаа-чаа ажыл-херектерге улам сорун киирген. Ажыл-агыйның бүгү ажылчыннарынга болгаш албан-хаакчыларынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга партия ТК-ның доктаалын ханызы-биле таныштырары-биле партия комитеди лекторларының, пропагандистерниң, агитаторларның, политинформаторларның хуралдарын бүдүрүлге участоктарының аайы-биле эрттиргеш, даалгаларны берген. Партия эге организациялары ТК-ның доктаалын таныштырарын калбартырыбыле организастыг ажылды күштелдирген. Партбюро нежигүннери кол-кол участоктарда ажылды башкарып турар.

Совхозтуң Хорум-Даг салбырының Ак-Хаяда хойжу бригадазының малчыннарынга саалбыр эргеленчизи эш О. Дуверааа ол чугула документини таныштырган. Аңаа хойжу К. Монгуш мынча дээн:

— Хөй национaлдыг совет улустуң кайгамчыктыг юбилейи — ССР Эвилелиниң тургустунганының 50 чылын төлептиг уткуурүнче СЭКП ТК-ның доктаалы кижи бүгүдени сорук киирип, улам эки ажылдаарын хүлээндирип турар. Моданда төрүүр 313 баш хойнуң кышкы ажаалгазын улам эжижитиеш, хүр ажырар дээш шудургу ажылдаар мен. 100 хойдан-на 95 хураган, бир хойга онааштыр 2,5 иг дүк алыр деп хүлээлгемде айыткан сөзүмнү быжыы-биле эллээр мен. Хоюмнуң ам 80 хире хуузу хураганнаппан, чаш мал шупту менди доругуп турар. Хойнуң ажаалгазы багай эвес, кышкы байдалы эки. Келир кышка 10 тонна сигенни, 300 ажыг моондак будук-бүрүнү белетиээр сорулгалыг мен. Чарышче кыйгырганым Дүрбүлек Опунайович Ондардан дуудан чок ажылдаар дээш оралдажыр мен.

Мындыг патриотчу сестерни ажыл-агыйның еске адырларындан дыңнап болур. Улуг-Ховунуң Ак-Дашта кыштаглап, төрүүр 428 хойну малдап турар Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Чола Допуроолович Монгуш мынчаар чугаалаан:

— Бистиң улуг Төрээн чуртувустуң бүгү улустарының кан дег быжыг сырый каттыжыышкынының байлак үреттүнелдерин, келир үеде ооң кайгамчык улуг калбак аргаларын бо төөгүлүг документиде тодаргай чугаалал турар. Оны амыдырал бисие бадыткап турар. Мен 20 ажыг чыл дургузунда мал ажылынга ажылдап чор мен. Бистиң чуртуң бурунгаар чырыткылыг келир үеже чечектелиишкиннинг хөгжүлдезинге биче-даа бол күш-ажылчы үлүүмну киириштирер дээш бүгү улусчу чарышка киржип турарым бо. 100 хойдан 105 хураган, бир хойдан-на 2,3 иг дүк алыры— хүлээлгемде кол чурагайларның чамдыызы мындыг. Ол дээш улам шудургу ажылдаар мен. Кыштаглаашын байдалы бисте база багай эвес. Одар четчир, мал чеми бар. 428 хойнуң 325-и төрээн, ооң иштинде 8 хой ийистеди. Хураганнар аажок эки. Бо төөгүлүг документ бистерни улам хейаът киирди.

Шык-Бажы, Мажалык, Дөң-Терек сүт-бараан фермаларының ажыл-ишчилери ТК-ның доктаалын таныышкаш, 50 чыл юбилейни төлептиг ажыл-биле уткуурун шиитпирлээн. Сүт бүдүрерин көвүдедип тургаш, чылда 490 тонна сүттү күрүнеге садар деп совхозтуң планын хуусаа бетинде күүседирин олар хүлээнген. Сүт саалдазын кудулатпас дээш саанчылар ортузунда чарыш калбарган.

Төөгүлүг документиге сорун киргген совхозтуң хойжулары малдың кышкы ажаалгазын улам эжижитпишаан, чаш малды менди хүлээп ап, доруктуруп турар. Хураган ажаарынга 114 сакманщиктер ажылдап турар. Төрээн 7394 хойнуң 7423 хураганын менди алган.

Доктаалды таныышкан хурал совхозтуң машина-трактор мастерскаязынга бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен. Ол төөгүлүг документини таныышкаш, механизаторлар арткан техниканың септелгезин дүрген, шынарлыг доозарын шиитпирлээн. Кожуг машиналарының септелгези доступ турар.

СЭКП ТК-ның ол доктаалын таныштырар ажыл совхозтуң салбырларында улам калбарган. Чартык чүс чыл юбилейге алдар ындыр алган социалистиг хүлээлгелерин совхозтуң бүгү ажылчыннары чедиишкиннинг күүседирлер.

Г. КАНЧЫЫР-ООЛ.

Чөөн-Хемчикте «Чыраа-Бажы» совхозта партком секретары.

Партияның XXII съездизи аттыг совхозтуң чолаачызы Монгуш Калдар-оол амгы үеде кыштагларже суг сөвртүп турар. Чамдык малчыннарның турлаглары 35 км ыраак черлерде.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы М. Калдар-оол сөвртүлге графигин чедиишкинниг күүседип, малчыннарга мактадып турар.

ЧУРУКТА: Чөөн-Хемчик районунуң Партияның XXII съездизи аттыг совхозунуң чолаачызы М. Калдар-оол.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

Часкы хову ажылдарынга белеткел

ДООСТУР ЧЕТКЕН

Часкы хову ажылынга белеткел Бай-Тайга районунуң «Мурнакчы» колхозунда колдуунда доступ турар. Септезе чогуур 4 трактор белен. Кожулданың ченсек-херекселдериннен 8 андазын, 6 сеялка, 120 илиир болгаш өске-даа херекселдер септеттинген.

Тарылга шолуче өдек чедирер планывыс 600 тонна турган болза, 605 тоннаны сөвртүп төккен. Өдек сөвртүлгези үргүлчүлеп турар. Септелгете болгаш чемиичидилге сөвртүлгезинде ажылдап турар колхозчулардан П. Чамзы, К. Алдын-оол, Д. Бара-оол, С. Сарыг-оол болгаш өскелер-даа ажыл нормазын хүн бүрү 120—140 хуу чедир күүседип келген.

Шан ажылдакчылары үрезин арыглаашкынын доосканы, хынаалдаш кылдырткан. Тараажылар 145 тонна үрезинни чажарынга белеткеп алган. Ооң иштинде кызыл-тас 60 тонна, арбай 45 тонна.

Хову-трактор бригадазының турлааның септелгезин чорудуп турар. Механизаторлар чүртаар 4 өрөөл бажыңны, столоваяны, чунар-бажыңны, кызыл-булуңну септээш, чугайлап каан, дерилгезин четчеләри арткан. Партия, комсомол, профвилел организациялары часкы хову ажылынга ажылдаар колхозчуларның ортузунга чорудар политмассалыг болгаш культура-массалыг хемчегленнің планын ажылдап кыла берген. Спорт талазы-биле херекселдерни четчелеп турар.

Колхозтуң механизаторлары, тараажылары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, агрономнары часкы хову ажылынга белеткелдерни хынап, чедир кылдынмаан үүлдер илереәнде эдер хемчегленни ап турарлар. «Мурнакчының» механизаторлары, тараажылары беш чылдың ийги чылының часкы хову ажылынче эки белеткелдиг, организастыг кирер.

С. КАРА-САЛ.

ЭРЗИНДЕН МЕДЕЭЛЕР

Районнуң колхозтарында иинтизи-биле 11.628 хой ооллаан, ооң 11.646 хураган менди алдынган. «Чаа орук», Ленин аттыг колхозтарның кадарчылары баштай төрээн малдың чаа төлүн бүрүнү-биле камгалап алган.

* * *

СЭКП Тыва обкомунуң IX пленумунуң доктаалын амыдырала боттандырары-биле малчыннарны сууржуң байдалче шилчидериче колхозтар баштаар черлери бо чылын кичээнгейни салган. Ажыл-агый бүрүзү тудуг ыяжы белеткээр бригадаларны тургускан. Ында четчир санныг кижи болгаш техника бар. Бо хүнге чедир 1675 кубометр тудуг ыяжын белеткээш, машина орууче үндүр сөврткен.

«Чаа орук» колхозтуң тудугжулары 3 чурталга бажыңныың хаваын доосканы, иштики ажылдарын кыла берген.

М. ДАЛАА.

ҮЕ КЕЛГЕН, А БЕЛЕТКЕЛ КАНДЫГЫЛ?

Арыскан салбырның механизаторлары часкы хову ажылынга белеткелди организастыг чорудуп турар. Септелгеге 10 кижи доктаамал хаара туттунган, оларның аразында Сергей Сотпа, Кыргыс Кызыл-оол, Доңгак Үйнук-оол ышкаш, айыткан хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарларны демдеглээри чоштут. Маңаа холбаштыр салбырның трактор-хову бригадазының бригадири коммунист А. Чомуужуктуң чугаалааны болза:

— Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналары септээр ажыл эгелээнден бээр «ДТ-75» маркалыг—3, «Беларусь»—2 тракторну, 5 сеялканы, 6 андазынны, 56 илиирни септеп доосканы. Ажылдың организастыг багай эвес, алган хүлээлгенин күүселдези, бүдүрер продукциялың эки шынары дээш кижи бүрүзү түүкүлдүг ажылдан турар.

«Сельхозтехника» каттыжыышкынының Шагаан-Арыг салбыры болгаш «ҮТКА 25 чылы» совхоз артык кезектер-биле четче хандырбайн турарындан септелге саздаар, ооң графиги үзүктелир, ажылга шаптыктаар байдалдарны бригадир хомудап чугаалаан. Шиитпирлеттинмээн чогенчиг айтырыг азы хандыртынмаан бичии артык кезек ужурунда чедир кылдынмаан азы эптеттинмээн тракторлар, көдээ ажыл-агыйның өске-даа кожулда машиналары ол бригадада хой.

Арысканның ол ийги трактор-хову бригадазынга 10—«ДТ-75», 9—«Беларусь» трактор ажылдаар. 11 сеялка, 130 илиир херек, а белеткен алган амгы техника ол негелдеге ыракта четпес. Часкы хову ажылының эгелээр үеви чөөкшулап келген, а аңаа белеткел хожудап турар, олче кичээнгей салыры чугула.

Т. ОЧУР-ООЛ.

Улуг-Хем район.

ЧАРЫШТЫГ ИЙИ СОВХОЗТА

Бай-Тайга районнуң «Тээли» совхозубиле Барыын-Хемчик районнуң «Барлык» совхозу аразында социалистиг чарыштыг. Эрткен чылын алган хүлээлгелериниң түүнелин ийи ажыл-агыйның төлээлери чугаалажып көрген.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар хүлээлгелерин «Тээли» совхозтуң ажыл-ишчилери чедиишкиннинг күүсеткен. Күрүнеге эзр, дүк, сүт садарының чыл планнарын ажыр боттандырган. «Барлык» совхозтуң көргүзүглери хүлээлгеде көрүнгенинге ыракта четпээн. Шнчангаш чарышка 1971 чылда «Тээли» совхозу тиилээн.

Планда болгаш хүлээлгеде айыткан мал, чер ажылын хөгжүдеринче угланган чамдык көргүзүглериниң күүсеттинмейн барганының чылдагаанарын ийи тала илередип, тоску беш чылдың ийги чылында оны болдурбазының талазы-биле ап чорудар хемчегленни чугаалашкан.

Ийи совхозтун төлээлери 1972 чылда социалистиг чарышты СЭКП ТК-ның доктаалының негелделеринге дүүштүр организастаарын дугурушкан. Чарыштың түүнелин чылда ийи удаа үндүрерин доктааткан.

Х. БИЧЕ-ООЛ.

ӨДЕК ТӨГҮҮШКҮНҮ

«Х Улуг хурал» колхозтуң ногаа бригадазының нежигүннери 15 кижи. Олар бригадир Х. Дүшкүн-оолдуң удуртулгазы-биле ногаа тарыыр шөлдерже өдекти төп эгелээн. Амдыызында 250 тонна өдекти шөлдерже төккен. Өдек төгүүшкүнү ам-даа үргүлчүлеп турар.

Бригаданың нежигүннери огород кажаазы септээр, чыраа кезер ажылды база чорудуп турар. Херээженнер Ф. Допчаа, Д. Карамай, А. Шагдыр, А. Чүльдүмей олар ажыл нормазын 120—140 хуу күүседип, мурнакчы ажылдап турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Улуг-Хем район.

«ЛУНА-20» ДЕП АВТОМАТТЫГ СТАНЦИЯНЫ ТУРГУЗАРЫНГА БОЛГАШ АЙ ДОВУРААНЫҢ ХЕВИРЛЕРИН ЧЕРГЕ ЧЕДИРИП КЕЛИРИН БОТТАНДЫРАРЫНГА КИРИШКЕН ЭРТЕМДЕННЕРГЕ, КОНСТРУКТОРЛАРГА, ИНЖЕНЕРЛЕРГЕ, ТЕХНИКТЕРГЕ, АЖЫЛЧЫННАРГА, БҮГҮ КОЛЛЕКТИВТЕРГЕ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРГА

Эрним эштер!

Космосту шинчилеп алырының төөгүзүнге база бир чырыткыланчак арын киир бижиттингеп.

1972 чылдың февраль 14-те Айже угландыр салып үндүргеп «Луна-20» деп совет автоматтыг станция Айга чедип, Элбекшилдер далайының болгаш Кризистер далайының аразында Айның төлевилеттингеп даглыг черинге барын чымчаа-биле хонупкан. «Луна-20» станция Ай довураның хевирлерин орүмнеп болгаш ан алырын боттандырган, ооң соонда космос ракетазы Айның кырындан Черже үндүп үнүпкен. Черже чоокшуладыр үндүп келгенде Ай довураның хевирлерин алган дедир ээп келиишкин аппарады космос ракетазындан башкаланы берген. Аэродинамиктиг доктаадыышкын соонда 1972 чылдың февраль 25-те ук аппарат Совет Эвилелинде кээп хонза чогуур черинге хонупкан.

«Луна-20» автоматтыг станцияның үндүүшкүнүнүң төлевилеттинген программазы бүрүн күүсеттингеп. Станцияның бүгү системалары болгаш черде комплекстерниң херекселдери тода база идегелдиг ажылдан турган.

Айны болгаш космос делгемин шинчилээринге совет эртемниң болгаш техниканың чаа чедиишкини — ССР Эвилелиниң кайгамчыктыг 50 чыл юбилейинче уткуштур бар чоруур бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң алдарлыг ажылчын ацызының, эртемденнериниң, конструкторларының, инженерлериниң база техниктериниң сорудуг ажылыныың түүнели-дир.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «Луна-20» автоматтыг станцияны тургузарынга болгаш ооң үндүүшкүнүн боттандырарынга киришкен бүгү коллективтерге болгаш организацияларга, бүгү-ле кижилерге изиг байыр чедирип тур.

Чогаадыкчы болгаш тургузукчу — совет улуска алдар!

Төрээн чуртуң чаагай чоруу дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш бистиң бүгү тиилелгелериниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы — СЭКП делгерезин!

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ — ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ — ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп комитединге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге

«Луна-20» автоматтыг станцияны тургузарынга, салын үндүрериге болгаш ооң үндүүшкүнүн боттандырарынга киришкен эртемденнер, конструкторлар, инженерлер, техниктер болгаш ажылчыннар, бистер, Айда чедери берге материк черге автоматтыг аппаратты хондурарывыс, Ай довураан орүмнээриниң болгаш Совет Эвилелинде айыттынган черинге ону чедирип келириниң эртем-техниктиг парын сорулгалы чедиишкиниг шиитпирлеттингенин СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге илеткеп тур бис.

Чер — Ай аразының оруунга, селеноцентриктиг орбитага «Луна-20» станцияның үндүүшкүнүнүң бүгү үе-чадаларында Айның төлевилеттингеп районунга станцияны чымчаа-биле хондурары, Ай довураның хевирлерин өрүмнээрин болгаш ан алырын боттандырары, Айдан космос ракетазының үндүүп үнери, Черже ооң үндүүшкүнү, дедир ээп келиишкин аппарадын Черге хондурары — станцияның аппаратуразы болгаш системалары, команда-хемчээшкин болгаш диген тывар комплекстер херекселдери тода болгаш идегелдиг ажылдаан.

«Луна-20» станцияның үндүүшкүн программазын чедиишкиниг боттандырганы космос делгемин шинчилээринге болгаш Ай кырындан база Хүн системазының планеталарындан эртем информациязын алырынга автоматтыг аппараттарның улуг аргаларлыын база датын бадыткаан.

Бистиң улузувустуң болгаш бүгү кижи төрелгетепиң чаагай чоруунга таарыштыр космос делгемин шинчилээринге болгаш шиңгээдин алырынга совет космос техниказының чаа үлегер-хевирлерин тургузар талазы-биле партияның база чазактың онаалгаларын күүседиринге бистиң бүгү күүвүстү болгаш билиивисти бээривисти Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет чазакка болгаш бүгү совет улуска бүзүредип тур бис.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың септелге-механика цегиниң Хүндүлел самбыразында, БО ЧУРУКТА, Көк-Карак Маадыр-оолович Күжүгеттиң чуруун база асканын көөр бис. Ол бо бүдүрүлгениң хоочун токары-дыр. Ооң белеткеп үндүрген кезектериниң шынары бедик. Эш Күжүгет хүнде ыылыр үлүүн хүннүң-не 145—150 хуу чедир күүседип турар.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

Тоску беш чылда совет эртем

Академияның ниити хуралы

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының чыл бүрү эртер ниити хуралы Москваның эртемденнер бажыңында ажылдап эгелээн. Шинчилекчилерниң, амгы үениң эртем-техниктиг деңшилгезиниң чогаадыкчы тургузукчуларының хөй санныг коллективтерин төлээлээн шылгарангай совет эртемденнер ында киржип турар.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи академик **М. Д. Миллионщиков** эге сөзү-биле хуралды ажыткан. Беш чыл планының сорулгаларын боттандырарынга аажок улуг роль эртемге онаажыр апаар, чүге дээрге улус ажыл-агыйының адырларын дүрген көдүрериниң улам ыңайгы оруктарын эртем тодарадыр апаар болгай деп, эртемден онзалап демдеглээн.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының эртемденнери эрткен чылын чуртуң көдээ ажыл-агыйын чоокку 10—15 чылдарда улам ыңай көдүрер дугайында эртем талазы-биле үндезилелдиг сүмелерни ажылдап кылган, улус ажыл-агыйынга синтелтиг перспективаларының база органиктиг эвес чаа материалдарны аңаа ажыглаарының, кылымал кристаллдарның, микроэлектроникте-рниң үлетпүрүн хөгжүдериниң талазы-биле ажылдарны чоруткан.

Бойдус эртемниниң, техниканың болгаш ниитилел эртемнериниң ниити деңшилгезин тодаргайлавышаан, билигниг инзы-бүрү адырларынга совет эртемденнериниң эң боттуг чедиишкиннерин академик онзалап көргүскен.

Космос делгемин өөренирими болгаш шиңгээдин алырының комплекстиг планының талазы-биле шинчилелдер бистиң чуртувуска үргүлчүлээн деп, эртемден медеглээн. Орбитаның башкарылгалыг «Салют» дээр станциязын делегейге бир дугаарында чаа беш чылдың эгелинде тургускан. Айның болгаш планеталарның бойдузунуң дугайында чаа чугула медээлер автоматтыг аппараттарның дузазыбиле алдынган. Космоска чырыткыланчак шенелде— Айда чедери берге даглыг черден довурак хевир-шинчилерин «Луна-20» станцияның Черге чедирип келири чап-чаа чедиишкиниг боттанган.

Ядролуг физиканың талаының чамдык улуг түүнелдер чедип алдынган. Молекулярлыг биологияның болгаш биохимияның талазы-биле шинчилелдер улам ыңай калбарын хөгжээн. Чуртуң көдээ ажыл-агыйынга бедик дүжүттүг культураларны нептереткен.

Ниитилел эртемнериниң чедип алдынган эки түүнелдерни демдеглээш, ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылынга уткуштур хөй национaл Совет күрүнениң төөгүзүнүн, бистиң чуртувустуң хоорайларының болгаш суурларының төөгүзүнүң талазы-биле эртем ажылдарын белеткээн деп, илеткелчи айыткан.

Эртемниң кол угланыышкыннарынга юбилейлиг чылда эртем ажылдакчылары чаа-чаа түүнелдерни чедип алыр дээрзин академик М. Д. Миллионщиков айытпышаан, беш чылдың бирги чылының түүнелдери партияның XXIV съездизинин шиитпирлери амыдырала чедиишкиниг боттанын турарын херечилеп турар деп демдеглээн.

1971 чылда бойдус болгаш ниитилел эртемнериниң эң чугула чедиишкиннериниң дугайында ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү **Г. К. Скрябин** илеткел кылган.

Хурал дүүн бодунуң ажылын уламчылаан. (СЭТА).

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ДУЗАЛАЖЫЛГА

«Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалында чугаалап турары болза: «Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинге боттарының сырый каттыжыышкынының кайы хире байлак үре-түннелдерни берип турарын, ол сырый каттыжыышкын келир үеде кайы хире калбак аргаларны ажыдып турарын хөй чылдардагы амыдыралчы дуржулгазындан чурттуң бүгү улустары бүзүреп көрген.

Материалдыг хөреңгилерни болгаш күжениишкиннерни мөөңнээни, совет улустарның бот-боттарынга ак сеткилдиг дузалажылгазы бүгү республикаларга бедик сайзыралдыг үлетпүрну болгаш механизастаан улуг көдээ ажыл-агыйны тургузар арганы берген».

СЭТА-ның корреспондентилериниң чурттуң янзы-бүрү районнарындан чорудуп турар дыңнадыглары ооң бүзүрелдиг бадыткалы болуп турар. Совет республикаларның күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайын, оларның үргүлчү сырый харылзаалыының дугайын, коммунистиг тургузуушкунга демниг салыышкынының дугайын ол дыңнадыгларда чугаалап турар.

Россия

Братскиниң арга-ыяш химиктери Армениянның Масисте саазын фабриказынга, Грузияда Ингуриниң целлюлоз-саазын комбинадынга болгаш Украинада Керчиниң шил сава заводунга сава кылыр картон бээринин ийи ай онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен. Скипидар кылып бээр дугайында Казахстанның Семипалатинскиден келген квартал чагыын база боттандырган.

Братскиниң ыяш үлетпүр комплекстизиниң продукциязы 200 ажыг адресче— барык бүгү-ле эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларже, Россияның он крайларынче болгаш областарынче барып турар.

Ангарада арга-ыяш химиязының кайгамчык улуг бүдүрүлгезин бистиң хөй национaлдыг Төрээн чуртувус тудуп тургузуп турар. Улуг бүдүрүлге комплекстизиниң ажылдап база тудуп турар заводтарынга болгаш цехтеринге ажыглаар машиналарны болгаш механизмнерни, дериглерни болгаш тудуг материалдарын үш үүс чыгам бүдүрүлге чорудуп берип турар.

Украина боже трансформаторларны, Грузия—автомашиналарны, Казахстан—кабельди, Узбекистан—будуктарны, Эстония — электродериглерни чорудуп турар болгай.

Бистиң чуртувустуң 43 национaлдарының төлөөлекчилери Братск комплекстизинде бир демниг найыралчы ёзу-биле ажылдап турар.

М. СОВЕНКО.

Братск.

Латвия

Латвияның суук одаар чүүл сөөртүр флодунга бо чылын баштай немешкен судно болза «Эижен Берг» дээр танкер болган. Латви революсчу, балтийжи матрос, Бакунун 26 комиссарларының бирээзи ол кижиниң ады-биле адаан ол судно 16 мүн тонна ажыг суук одаар чүүлү сөөртүп шыдаар.

— Республиканың флодунуң хөгжүлдези бистиң чуртувустуң улустарының акы-дүнма найыралының болгаш дузалажылгазының чырыткыланчак үлегери болган, бистиң флодувус Совет эрге-чагырганың чылдарында Европага ёзулуг амгы үенин болу берген—деп, Латвияның далай пароходствозунуң начальниги Ю. Авот демдеглээн.

50 чылдарда Кара далай биле Балтийниң пароходство черлериниң өлөөн каш судноларын биске дамчыдып берген. А сөөлгү чылдарда чурттуң верфилериндe бистиң республикавыска бээри-биле океан танкерлерин тудуп турар. Тоску беш чылда латви флоттуң чүк саарылгазы бүдүн чартык катап көвүдээр.

Д. ГЕФТЕР.

Рига.

Киргизия

Киргизияның эртемденнериниң төлевилелдерин ёзугаар могаадып тургускан «БСБ-1» дээр өрүмнээр станокту болгаш чүк чүдүрер биче хемчээлдиг машинаны Хайдарканның мөңгүн-суунуң комбинадында нептереткен. Ам ажылдап турар ынчыг агрегаттардан олар дыка бүдүрүкчүлүг.

Бедик бүдүрүкчүлүг техниканы дүрген нептередип, ону эки ажыглаарда оларга чурттуң хөй-хөй эртемденнери-биле бүдүрүлгениң дагжыларының болгаш металлургтарының ажыл-ишчи харылзажылгалары дузалап турар. Үүгле эрткен беш чылда безин бо комбинатка чээрби чыгам чаа техника көстүп келген. Ындыг техниканың аразында Кривой Рогтуң «Гипрорудмаш» институдунуң эптеп кылганы, өрүмнээшкин талазы-биле ховар дээн станок база бар. Ол агрегатты ажыглаап соонда өрүмнекчилериниң күш-ажылының бүдүрүкчүлүү ийи катап улгаткан.

Өрүмнээшкиннин улуг күчүлүг «СБКМ-2» дээр машиналарын бир-ле дугаарында шингээдип алган. Казахстанның эртемденнери-биле демнежип алгаш, Киргизияның металлургтары сурьма-мөңгүн-суунуң концентраттарын кургадырының аэрозольдуг аргазын чуртка бир-ле дугаарында нептереткен.

Чер алаанга ажылдар фронтузун айда ийи километр чедирер арганы комбинаттың өрүмнекчилеринге эртемденнериң дузазы берген. Металлургияда-даа бүгү бүдүрүлге ажылдарын бүрүн механизастаан.

А. ПЕТРОВ.

Киргиз ССР-ниң Хайдаркан.

Украина

Донецкиниң Ленин аттыг металлургия заводунуң үүс чылының байырлалынга Руставиниң кан эзилдирикчилериниң толөөлери киришкен. Грузиядан аалчыларның аразынга алдаржаан металлург Вано Метревели келген, ол кижи чээрби беш чыл мурнунда Донецкиниң мастери Николай Бычковтан кээп өренип алган.

Дайын соондагы чылларда Куранын эриинге металлургия заводунуң тудуу калбарганда, Украинаның болгаш Грузияның оттуг профессиязының ажылчыннарының найыралы төрүттүнген. Акы-дүнма республика ынчан Донбассче ийи мүн ажыг ооларын чоруткан. Домнажыларның, кан эзилдирикчилериниң, прокатчиктериниң мергежилиин олар аная-шингээлип алган. Ам оларның чедиишкиннери украин металлургтарны өөртүп турар.

Руставиниң, Донецкиниң болгаш Енакиевонуң металлургия заводтарының коллективтериниң аразында чанчыл болу берген чарыш хөй чыллар мурнунда эгелээн болгаш бүдүрүлге мастерлери чылда ийи удаа ужуражып, дуржулгазын солчуп турар.

А. ЛЕЙКИН.

Донецк.

БАШТАЙГЫ АЙЛАРДАН ЭГЕЛЭЭР

Ыраккы Мөңгүн-Тайганың ажыл-ишчилерин бүгү чурттаазы ышкаш, «ССР Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы чаачаа политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнче хайныктырып үндүрген. Ол төөгүлүг улуг документини өөренип танышкаш, районнуң малчыннары чаа бедиткен хүлээлгелерни ап, боттарының эрес-шудургу күш-ажылы-биле Төрээн чуртун алдаржыдарынга долу шиитпирлиин илергейлеп турар.

Районнуң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары малдың баш санын өстүреринин планын бүгү чүзүн аайы-биле күүседиринче, ооң продуктулуун бедиринче кичээнгейни күштелдирген. Ылангыя малдың семиртилгезин шын организастап тургаш, күрүнеге садар малдың ортумак дириг деңзизин бир баш сарлыкты 210 кг, шээр малды 40 кг, чылгыны 300 кг чедирер сорулганы салган. Ол ышкаш колхозчулар төрүүр 100 баш малга онааштыр 90 анай, хураганны, 90 бызааны, 85 кулунну менди доруктуруп алырын хүлээнген. Моон ап көөрге сорулга болгаш харыысалга улуг.

Тоску беш чылдың ийиги чылының баштайгы айларында бистиң районнуң ажыл-ишчилери мал кыштаглаашкынын хүр чаагай чорударының, чаш малды менди чаагай доруктурарының хемчеглерин ап турар. Мал төрүүр коданнарда малчыннарның ажылын кичээнгейниң төвүнге тургузуп, оларже сиген, концентраттыг болгаш минералдыг чемнерни чедирген. Суг сөөртүр машиналарны, тракторларны девискээр аайы-биле коданнарда быжыглап тургускан. Мал ооолдаашкыны түлүктеп турар коданнарда сакманщиктерни четчелеп тургускан, хою ам түлүктеп төрүүр коданнарга чорудар сакманщиктерни белеткээн. Оларны белеткеп, коданнарже чорударынга колхозтарда комсомол эге организациялары улуг рольду ойнап турар.

Районнуң колхозтарында 12922 хой төрээн, оон 12869 хураганнарны менди доруктуруп алган. «Малчын» колхозта 10097 хой төрээн, оон 10044 хураган алдынган. «Мөгөн-Бүрен» колхозта төрээн 2825 хойдан 2825 хураганны доруктурган.

«Малчын» колхозтуң ийиги хойжу бригадазы (бригадири СЭКП Тыва обкомунуң кежигүнү С. Кара-оол, ында партия эге организациязының секретары К. Борарган) 8035 төрүүр хоюндан 5267 хой төрээн оон 5267 хураганны менди доруктургаш, хойжу бригадаларның аразында калбарган социалистиг чарыштың бирги черинде чорун турар. Ол ышкаш «Малчын» колхозтуң бирги хойжу бригадазы (бригадири коммунист Ш. Намы, партия эге организациязының секретары, ветфельдшер Д. Ооржак) база багай эвес көргүзүгнү чедип ап турар.

Хойжулар калбарган социалистиг чарышка бедиткен хүлээлгелерни алгаш, бо хүннерде эки түннелдерни чедип ап эгелээн. «Малчын» колхозта Б. Очур, Р. Иргит, Д. Салчак, К. Айыыр, Д. Биче-оол, А. Серен, С. Хунан-Кара олар ам безин төрүүр 100 хойга онааштыр 76-дан 85 чедир хураганны камгалап алган. Районнуң хойжуларындан ол-ла колхозта ийиги хойжу бригаданың хойжузу И. Даржаа төрүүр 100 хойдан ам безин 100 хураганны алганын күзел ханыышкын-биле демдеглээр херек.

Бо чижектер болза малчыннар онаашкан ажылынга боттарысалгазын бедидип, тоску беш чылдың планныг сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш карак кызыл ажылдап турарын херечилеп турар.

Планныг сорулгаларны күүседири дээрге чылдың баштайгы айларындан эгелээр болгай. Бир эвес маная холбаштыр алыр болза, бисте четпестер база бар. Чамдык малчыннарның талазындан хойнуң ажаалдазын баксыраканынзан, тускай эртемниглерниң талазындан четпес хемчеглер алганындан хураганнар өлүр, хойлар ара салыр чоруктар бар. Ооң ужурундан хой төрүүрүнүң баштайгы айларында ниитизи-биле район 300 ажыг хураганны чедир албаан. «Малчын» колхоз (даргазы Б. Кошкар-оол, кол зоотехник Д. Онзал, малдың кол эмчизи И. Пинов) мал төлү камгалап алырынга хой чидириглиг болган. Колхоз баштаар чери, ында көдээ ажыл-агыйның кол тускай эртемниглери ооң чогуур түннелди кылыр, четпестерни болдурбас дээш шудургу ажылдаар ужурлуг.

ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын чонга ханызы-биле таныштырып тургаш, чарышты улам калбартпышаан. ажыл-ишчилериниң күжүн мобилизастап тургаш, ол улуг юбилейни төлептиг уткууру, беш чыл планының ийиги чылының планныг сорулгаларын күүседири — бистиң эң чугула сорулгавыс болур.

Д. КУУЛАР,
СЭКП Мөңгүн-Тайга райкомунуң инструктору.

Советтер болгаш амыдырал

ДОКТААМАЛ КОМИССИЯЛАР

Районнуң партия органнарының удуртулгазы-биле хойнитиге даянгаш, бистиң районнуң Советтери ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлеп турар. Советтериниң ажыл-чорудулгазынга масса чонну киирштирери идепкейжээн. Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге эрткен чылын болган соңгулдалар соонда районнуң чер-чер Советтериниң 49 доктаамал комиссиязы хоойлу ёзугаар тургустунган. Оларның составында 211 депутат болгаш 98 активчи хаара туттунган. Боттарының ажыл планнарын тургузуп, хуралдарынга чугула айтырыгларны чугаалажып турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай, көдээ, суур Советтериниң күүскомнары доктаамал комиссияларның ажылын башкарып, сессияларга илеткелдерин, отчёттарын дыңнап турар. Сессияларга, күүском хуралдарынга айтырыглар белеткээринге оларны үргүлчү киириштирип келген. Район Совединиң садыг болгаш хөй-ниитиниң чемненилгезинин, кадык камгалал болгаш социал хандырылга талазы-биле доктаамал комиссиялары (даргалары П. Баир, Т. Куулар) комиссияларның хуралдарын чыылдырып, районда садыг, хөй-ниитиниң чемненилгезинин, кадык камгалалының айтырыгларын чугаалажып, хынаалдаларны кылган. Илерээн четпестерни эдер талазы-биле боттарының санал-опалдарын хамаарышкан черлерге олар киирер. Садыг, хөй-ниитиниң чемненилгезиниң талазы-биле доктаамал комиссия Кызыл-Мажалык суурда чамдык магазиннерге хынаалданы кылгаш, түннелин боттарының хуралдарынга чугаалашкан. Ол ышкаш Ак-Довурак хоорай Совединиң аныяктар хөрээниң талаазы-биле доктаамал комиссиязының (даргазы А. Чернов) ажылында чамдык эки талаларны көргүзүп болур. Бо комиссия хуралын ийи ай болгаш бир катап эртирип, аныяктарның коммунистиг кижизидилгезиниң айтырыгларын чугаалажып турар. Ук комиссия хоорайның комсомол комитеди-биле кады аныяктар ортузунга кылып чорудар хемчеглерни ажылдап кылган.

Чоокта чаа район Совединиң болгаш Кызыл-Мажалык суур Совединиң доктаамал комиссияларының даргаларының семинарларын ол Советтериниң күүскомнары организастаан. Аная доктаамал комиссиялар дугайында дурумнер-биле танышкан. Комиссияларының канчаар ажылдап турарының дугайында дуржулга солчулгазын эрттиргилээн. Ындыг семинарларны моон соңгаардаа организастаарын Ак-Довурак хоорай болгаш районнуң чамдык көдээ Советтери планнагылаан.

Советтериниң доктаамал комиссиялары ажыл-агыйны удуртуп, четпестерни илередиринге, планныг онаалгаларны күүседиринге чугула салдарлыг күш болур. Ылаңгыя Хөнделең көдээ Советтиң көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязы (даргазы Т. Ооржак) сессияларга илеткелдерни кылып, четпестерни чайладыр талазы-биле идепкейлиг ажылдап келген. «Барлык» совхозтуң Хөнделең салбыры 1971 ажыл-агый чылында чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Ол комиссияның аная киирген үлүү база бар. Салбыр шээр малды өстүреринин планын 102 хуу, мыыстыг бода малдын 101 хуу күүсеткен.

Чамдык ажылдар-биле чергелештир районда чер-чер Советтериниң доктаамал комиссиялары-биле ажылында четпестер, кызза чогуур үүлдер хой. Доктаамал комиссияларның, активтериниң ролюн бедидип, Советтериниң ажыл-чорудулгазынга оларны киириштирери, Советтериниң күүскомнарының талазындан оларга хүн бүрү дуза көргүзүп, эжижидери чугула. Бистиң ажылывыстың кол угланыышкыны шак-ла ындыг.

М. ХЕРТЕК,
ажылчы чоннар депутаттарының Барыын-Хемчик район Совединиң күүскомунуң секретары.

ТОЖУ ЧЕРНИҢ ЭРЕС-ШОВАА ИВИЖИЗИ

Ийи малды ажаап өстүрери ындыг-ла белен эвес. «Тоора-Хем» совхозта Антонина Саая ол талазы-биле макталдыг.

Тоску беш чылдың ийиги чылында 3100 ивизиниден 1340 анайны менди доруктурарын комсомолчу кыс хүлээнген. Ол сөзүн ээлеп шыдаар.

ЧУРУКТА: совхозтуң Совет Тыва салбырының малчыны А. САЯЯ.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

ЧУРУКТА: № 1 автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы КУЗЬМА АНДРЕЕВИЧ ФРОЛОВ. Эрткен чылда улус ажыл-агыйының чүүктерин чедиреринин планын ажыр күүседип, чолаачылар аразында социалистиг чарышка ийи дугаар черни алган. Тонна-километр талазы-биле даалгазын үргүлчү ажыр күүсетпишаан, 652 литр бензинни камнап алган. Эш Фролов бүдүрүлгеде коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы.

Бо чылдың ийи айларының дургузунда ол база-ла шалыпчы ажылдаан.

А. ЮРТАЕВТИҢ фотозу.

Колхозтарда отчёттар болгаш соңгулдалар

Чедиишкиннерни быжыглавышаан

Кызыл хоорай Совединиң «Тере-Хөл» колхозунуң отчёттуг хуралы болуп эрткен.

Ук ажыл-агый эрткен чылын чамдык эки көргүзүглерлиг болганын база чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларны колхоз даргазы эш Нурзат бодунуң илеткелинге анализтеп чугаалаан. 1971 чылда 20 мүн рубльдин арыг орулгазын алган. Мыыстыг бода мал 1970 чылдан 247 баш хой болган. Хой эъдиниң бир центнерин 90 рубльге бүдүрери көрдүнген турда ону 70 рубль чедир, ийи эъдиниң бир центнерин 140 рубльге планнаан турда, оон бот-үнезин 55 рубль чедир чиигеткен.

Колхозта мурнакчыларның хүрээлеңи өскен. Хойжу эш Иван Найдың үүс хойга онааштыр 96, Долгар 92 хураганны камгалап алгаш, социалистиг чарыштың тиилекчилери болган. Бир эвес өске хойжулар база-ла ынчаар ажылдаан болза, көргүзүглер оон-даа бедик болур ийик.

Тере-Хөлге мал ажылын сайзырадып болурунуң бүгү аргалары бар дээрзин илеткелчи болгаш санал берген колхозчулар тодаргай чижектерни көргүзүп айыткан.

Эрткен чылын 270 гектар ногаан суланы тарааш, оон гектар бүрүзүнден 60 центнер ногаан массаны алган. Оон бир центнерин бүдүреринге 3 рубль 85 көпеек чарыгдаары планнаттынган болза, херек кырында 3 рубль 40 копеек болган. Ынчангаш мал чеми культураларының тарылгазын калбартырын колхозчулар саналдаан.

Малчыннарның амыдыралчурталгазын эжижидер, оларны сууржудуп, эъдчеглиг ажылче шилчидер дугайында СЭКП Тыва обкомунуң IX пленумунуң шиитпирин күүседир талазы-биле чамдык ажылдарны база кылып чоруткан. Ниитизи-биле 14 малчынны суурда чурттадып, эъдчеглиг ажылче киирген. Оон иштинден ийи кадарчылары сес, чылгычылар дөрт, сарлык кадарчызы ийи.

«Тере-Хөл» колхозка мал ажылы кол черни ээлеп турар. Бо чугула адырда удуртулганың кошкаандан улуг четпестер бар болган. Эрткен чылын төрүүр үүс баш малга онааштыр 63 бызаа, 86 анай, хураган алган. Барык-ла 800 баш хире мал өлүп хораан, 500 баш малды чидирген болгаш самчыгдаан болуп турар.

Бо чорук чүнүң уржуундан болганыл дээрге, малчыннардан негелдени кошкатканы удуртулганың четпези-дир. Мал ажылында отчёт болгаш учётту багай турган, мал ажылынга эртемнин чаа чүүлдерин ажыглаар, ону пропагандалаар, мурнакчыларның арга-дуржулгазын нептередир ажылдарже болгаш механизацияны шингээдиринче кичээнгейни салбайн келген.

Балыктыг дээрге сарлык болгаш хой малдың ораны. Ында ажылдап турар малчыннарның амыдырал-чурталгазын эжижидеринге сагыш салбайн, хойга эки шынарлыг кажааларны тутпайн келгенинден малдың хорамчалыг чоруу бар болган.

Колхозта малдың продуктулуу чавыс болуп артпышаан. Эрткен чыяын бир хойдан 1,5 кг дүк алыр турган, 840 граммны алганын чугаалаарга-ла четчир. Ол ышкаш күрүнеге дужааган бода малдың 47 хуузу ортумактан куду деңзилиг болган. Ол чорук колхозка улуг когаралды чедирген.

Зооветеринарлыг хемчеглер сагыттынмайн турар. Хойну суггарар ажыл шуут чоруттунмайн келген. Мал ажылының тускай эртемниглери малчыннарның ажыл-амыдыралынче ханылап кирбес, оларны өөредир ажылды четпес организастап турар.

Тере-Хөлдүң девискээри мал семиртиринге, аная быжыг чем баазазын тургузарынга кончуг таарымчалыг чер. Мындыг турбуже, чыл санында четчир санныг чемни малга белеткеп албайн турар, малдың хорап турарының кол-ла чылдааганы ында.

Илерээн четпестерни чайладыр, колхозтуң экономиказын быжыглаар дээш, чүнү кылза чогуурул дээрзин хуралга тодараткан. Бо чылдан эгелеп Каргы, Шынаага хойну тарып боозадыр пунктуларны тургузар, мал продукциязының бот-үнезин улам-на чиигедириниң хемчеглерин алыр. Малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидер төлээде, чыл санында бүдүн чартык чылга четчир мал чемин белеткеп алыр. Ону канчаар боттандырарыл? Бирээде, чер ажылының культуразын экижидер, сиген шөлдерин суггарар талазы-биле болдунар-ла ажылдарны чорудар. Ажыглаттынмайн турар шөлдерни аштап, арыглаар болгаш мал чемин белеткээрин механизастаар.

Колхозтуң мурнакчы хойжузу Иван Найдың санал бергеш, мынча дээн:

— Бистиң колхозувусту республиканың мурнакчы ажыл-агыйларының деннелинге чедир хөгжүдүп болурунуң аргалары бар. Ол дээрге колхозчулар бистерден хамааржыр. Кижи бүрүзү бодунуң ажылынга харыысалгазын бедии-биле медереп билип, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр херек. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң тургустунганындан бээр 50 чылының байырлалынга алдар кылдыр 100 хойга онааштыр 97 хураганны камгалап доруктурар, бодумнуң өг-бүлемнин күжү-биле 8 тонна сигенни белеткеп алырын хүлээнип тур мен.

Ол хойжунуң саналын колхозчулар бир үн-биле деткип, боттарынга бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

«Тере-Хөл» колхозтуң ажыл-ишчилери тоску беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш, бүгү улустуң чарыжынга киржип, 1972 чылда канчаар ажылдаарының дугайында тодаргай санчурагайны көргүскен бедиткен социалистиг хүлээлгени алган

Т. ТУНГАРОВ.

«Шынның» материалдарының изи-биле

ДЕПУТАТТАРНЫ КИИРИШТИРГЕН.

Бо чылдың январь 29-та үнген № 24 солунга «Шыңгыы негелделиг көөр» деп эгелиг рейд парлаттынган. Ында Чөөн-Хемчик районнуң төвү Чадаана хоорайның чамдык кудумчуларының хирлиг чударгайын, чурттакчы чоннуң суг-биле хандырылгазының четпезин болгаш хоорайда ээзи чок ыттарның көвүдээнин илереткен.

Ажылчы чоннар депутаттарының Чадаана хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң дартазының оралакчызы Н. Кравченконуң редакцияга дыңнатканы болза:

Бистиң хоорайда чамдык четпестерни рейд бригадазы шын илереткен.

Хооркүүскомнуң февраль 8-те болган хуралынга черлик ыттарны узуткаар дугайында шиитпир хүлээп алган.

Чүүлде бижиттинген бүгү-ле четпестерни чайладыр дээш хооркүүскомнуң талазындан хемчеглерни ап турар. Ылаңгыя үрелик болгаш суу эвээш кудуктарны «Тыва тудугнуң» септелге тудут эргелелиниң ажылдакчылары хандыр казып, септеп турар. Чупар-бажыңга турган четпестерни чайлаткан.

Кудумчу комитеттери тус-тус хамаарышкан участоктарында ажылдап эгелээн. Ол ажылда хоорай Совединиң бүгү депутаттары калбаа-биле киржип турар.

НАЦИОНАЛ ХОСТАЛГА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ ЧУГУЛА КЕЗЭЭ

Чоокта чаа Москвага болуп эрткен Африка, Азия чурттары-биле эп-сеткил каттыштырылгазының Совет комитединиң пленуму бо чылдың январь 10—13-те Каирге болган Африка болгаш Азия улустары-биле эп-сеткил каттыштырылгазының организациязының (АА УЭКО) V конференциязының түпелдерин чугаалашкан. Бо талазы-биле Совет комитеттиң даргазы Мирзо Турсунзадениң илеткелин дыннаан болгаш 10 кижи санал берген.

Илеткелдиң болгаш саналдарының кол айтырыгларын дончулап көрээлп. Каирге АА УЭКО-ну үндезилеп тургускандан бээр 14 чыл чедип турар. Бо үениң дургузунда ук организация бодунуң хүрээлеңинге дешилгелиг партияларды база массалыг организацияларны эвилелдеп каттыштырган болгаш ажыл-чорудулгазын бүгү диптерде национал база делегей организациялары-биле сырый харылаалыг чорудуп келген. Эрткен 14 чылдар национал-хосталгалыг революцияның шинтпирлиг үе-чадазы болган, колониалдыг системаның бууранының түпелинде 70 ажыг чурт национал хосталганы чедип алган. Кулданыг болгаш дарлалдан 1500 сая кижи хосталган. Африка болгаш Азия улустарының политиктиг хосталганы чедип алганы массаларның чогаадыкчы энергиязына делгем орукту ажыдып, оларның политиктиг амыдыралын идепкейжиткен. Национал-хосталгалыг шимчээшкин амгы үеде делегейниң революстуг шимчээшкининиң бир кол күжү болу берген.

Делегейниң ийги дайынына антиимпериалистиг күштериң тиилелгези, социалистиг системаның тургустунганы бүгү делегейниң улустарына болгаш колонияларның чурттакчыларына төөгү талазы-биле канчаар-даа аажок ужур-дузалыг болган. Боттарының тускай догуннаан күрүпезин тургускан улустарының төөгүзүнде империализмге удур, национал экономиканы болгаш культураны хөгждери болгаш социал дешилгениң легелделеринге дүүштүр иштики чаартылгаларны чорудары дээш демиселдиң чаа үе-чадазы эгелээн.

Хосталган улустар боттарының дуржулгазынга капиталистиг эвес оруктан хөгжүп болурун бүзүрен гурарлар. Оларның демисели амгы бо үеде феодал харылзааларга болгаш капиталистиг дарлалга удур угланын эгелээн. Капиталистиг эвес орукче кирген чурттар Африка болгаш Азия улустарының национал хосталга дээш демиселиниң авангарды, а революсчу-демократтыг партиялар капиталистиг эвес оруктан хөгжүлде дээш демиселдиң башкарыкчы күжү болуп турар. Политика болгаш экономика талазы-биле тускай хамаарышпас чорукту чедип алыр, даштыкы монополцяларның туружун узуткаар, күрүне секторунун үндезинге мурнакчы национал экономиканы тургузар, социал-экономиктиг харылзааларда колониалдыг артыышкынларны узуткаар, тараачыларның сонуургалдарынга дүүштүр аграр айтырын шинтпирлээр, хөй-ниити амыдыралын улам демократчылдар төлээде, улус массаларны идепкейжидери, дешилгелиг патриотчу күштерни каттыштырган эвилелди тургузары чугула болуп турар.

Хөгжүп орар чурттар-биле социалистиг чурттарның экономика, политика, шериг болгаш оске-даа тала-биле сырый кады ажылдажылгазы ук чурттарның хөгжүүрүнүң болгаш быжыгарының база бир кол магадылалы болур. Империализмге удур демиселдиң ниити соруулгаларын удуртулга болдургаш, социалистиг чурттар Африка биле Азияның хосталган аныяк чурттарына ак сеткилдиг дузалажып турарлар. Ынчаарга хосталган чурттар бодунуң эвлчээде империализмге удур демиселге чугула үлүг-хуузун киирип турар. Бистиң үениң революсчу күштериниң хүн бүрү өзүп орар дем-каттыштырылгазы империализмге удур бүгү күштериниң чаңгыс фронтуун тургузарынга тааарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Национал-хосталгалыг шимчээшкининиң мурнуку одуруунда туржуп турар Индий-Кыдаттың улустары Мурнуу-Чөөн Азияның улустарының хосталга болгаш дешилгениң оруу-биле хөгжүүр күзелинге доктар халдадыксаан АКШ-ка баштаткан делегей империализминиң орааладжыышкынарын ойтур шаан келген. Араб хосталгалыг шимчээшкин база ооң мурнакчы отрядтарының бирээзи — палестин революция антиимпериалистиг демиселге коскy черни эелеп. Чоокку-Чөөн чүкте болгаш Африкада болуушкунарга дээштиг салдарын чедирип турар. Анголаның, Мозамбиктиң, Гвинеяның (Бисауның), Намибияның болгаш Зимбабвеның улустары португал эжелекчилерге база эжелекчи, расисчи ёзу-чурумга удур боо-чепсектиг демиселди чорудуп турар.

Колониализмге олүмнүг согуушкунарны таварыштырган-даа болза, ам-даа Мурнуу Африкада, Оожум. Индий база Атлант океанларда ортулуктарда 35 сая кижи кул байдалда турар чорук делегейде дүшкүүрлүг байдалдың үндезиниериниң бирээзи болуп турар.

Империализмниң неоколониализам деп адаар политиказы биезги эргижирээн оок-боо дөгээр, хосталга дээш демиселди күш-биле базар, национал-хосталгалыг шимчээшкинни иштинден кошкадыр база хөгжүп орар чурттарга экономиктиг ыйыдыышкынны дөгээр арга-биле дүгжүп турар. АКШ, ГФР, Франция база Англия бо талазы-биле бар-ла шаан үндүрүп, расисчи, эжелекчи ёзу-чурумнарны деткип, сөөк-язы, аймак-төрел ылгаар чорукту чүшкүрүп, кожа-хелбээ ха-дуңма улустарны адаанныштырып, социалистиг чурттарның ак сеткилдиг дузаламчызының алыс утказын хажыды өүгүлдеп турган, боттарының монополияларының Африканың, Азияның экономиказынга тергиделин күштелдирерин ораладжып турар. Олар моон эрткен политиктиг үүлгедигни ажыглаан, саттынакчы чагырыкчыларны эрге-чагыргага олуртуп, хосталга, тайбың база социализм дээш туржуп турар демиселчилериң одуругларын буза шаварын ораладжып турарлар.

Бешки Каир конференциязындан дараазында кол соруулгаларны чоокку чылдарда боттандырары чугула деп санаан.

Вьетнам, Лаос база Камбоджаның улустарының америк агрессияга удур чөптүг демиселин камгалавышаан, араатанзыг бомбалаашкынны база оске-даа шериг хөделиишкиннерин соксадыр, Камбоджа национал эптиң чазаан АКШ-тың хүлээн көөрүн болгаш даштыкы шериглерни бүрүүбиле үндүрерин чедип алыр.

Даштыкыдан киржилге чокка, демократтыг, тайбың ёзубиле көрей улустуң чаңгыс ог-бүлеге катап каттыжар аргазын деткиир.

Айыыл чок чорук база Окинаваны эгидип бээр дугайында япон улустуң негелдезин долузу-биле деткиир.

Израиль агрессорларга удур демисежин турар улустарны деткип, араб девискээрге Израильдиң эжелекчи чүткүлдерин буруу-шаан турган, 1967 чылда эжелеткен девискээрлерден израиль шериглерни үндүрерин, араб улустарының тускай догуннаан байдалын хүндүлээрин, араб-палестин улустуң хоойлу ёзугаар эргелерин магадылаарын чедип алган шагда Чоокку-Чөөн чүкке чөптүг быжыг тайбың тургустунуп болур.

Конференция араб чаңгыс эптиң өзээ, империализмге база сионизмге удур быжыг фронт болуп турар Араб республикаларның федерациязынга, португал агрессорларны ашкан Гвинеяның чонунга байыр чедирген.

Анголаның, Мозамбиктиң, Гвинеяның (Бисауның), Зеленый Мыс ортулуктарының, Мурнуу Африканың, Зимбабвениң болгаш Намибияның улустарын моон-даа соңгаар политика база материал талазы-биле деткиир, неоколониализм болгаш ооң бүгү илерээшкиннери-биле демиселди күштелдирери бо үениң чугула соруулгазы, бүгү антиимпериалистиг демиселчилериниң, эп-сеткил каттыштырылгазының бүгү киржикчилериниң бирги эвлчегди күүседир хүлээлгези деп конференция демдеглээн.

1971 чылдың октябрь 18-20-де болган хуралга Чөөн болгаш Төп Африка күрүнелериниң баштыңчыларының хүлээп алганы могадиш декларациязын долузу-биле деткиишаан, ол болза Африка-Азия улустарының демиселинге үнелиг салыышкын деп санаан. Конференцияның киржикчилери делегейде дүшкүүрлүг байдалды кошкадырынче, тайбың догуннаашкының принциптерин деткиринче, чепсегленишкинни бүгүнити болгаш долу дүжүрүп чедип алырынче, экономика, садыг, эртем болгаш культура талазы-биле улустар аразында харылзааны хөгждериниче угланган делегейниң хөй-ниитизиниң күжеиишкиннерин долузу-биле деткээн. Африка база Азия чурттары-биле эп-сеткил каттыштырылгазының бүгү киржикчилери антиимпериалистиг фронтуунуң чаңгыс эвин быжыглаар дээш демисежир хүлээлгелиг. Конференция Европаның айыыл чок чоруу дээш, Европага, Азияга база делегейниң өске-даа диптеринге айыыл чок чорукту коллективтиг камгалаарының чаңгыс аай системазын тургузар дээш калбарган шимчээшкинни деткээн.

Африка, Азия болгаш Латин Американың антиимпериалистиг күштериниң тудуш чаңгыс эвин база сырый каттыжышкынын чедип алыр төлээде, Африка-Азия эп-сеткил каттыштырылгазы дээш шимчээшкинни организас-политика талазы-биле быжыглаар, дешилгелиг антиимпериалистиг партияларны болгаш хөй-ниити организацияларын ук шимчээшкининиң одуругларына хаара тудар, бүгү делегейниң демократтыг шимчээшкиннери-биле харылзааларны алгыдып, кады хөделир соруулгаларны конференция салган.

Каир конференциязынга 1969 чылда Алма-Атага эрткен национал айтырыг талазы-биле делегей симпозиумун, 1971 чылда Моол Арат Республикайың 50 чыл оюн таварыштыр моол улустуң капиталистиг эвес оруктан хөгжүлдезиниң дуржулгазын Африка база Азия чурттарына калбаа-биле суртаалдан шептеткениниң ужур-дузазын онзалап демдеглээн.

1972 чылдың августа Моол Арат Республикага эрттирер деп турар Африканың болгаш Азияның херээженнериниң конференциязын өөрүшкү-биле деткип турар.

Африка база Азия чурттарының төлээлекчилериниг бистиң чуртувусту таныштырары улуг ужур-дузалыг дээрзин барымдаалаан, ССРЭ-ниң 50 чыл оюн таварыштыр бир совет республикага дөмегей симпозиумун эрттирер деп Совет комитет шинтпирлээн.

Бешки Каир конференциязы хосталга дээш демиселди чорудуп турар улустарның ёзулуг талалакчызы, оңнүү кымыл дээрзин тодаргай көргүскен болгаш Совет Эвилелинге баштаткан социалистиг чурттарның ат-алдарын Африка-Азия улустарының мурнунга бедиткен. Совет Эвилелиниң Чоокку-Чөөн чүкке, Индий-Кыдатка дайын одаан өөрүпер дээш, быжыг тайбың дээш демисели база маадырлыг вьетнам улуска дузаламчызы, Египет Араб республика база Индия-биле ооң чарган керээлери бедик үнелелди алган. Ол ындыг болбас аргажок. Египет Араб республика-биле чарган керээге америк империализмниң ончук-чөңгээлиг чүткүлдерин сойгалаары-биле чергелештир, совет күрүнеге удур хоралыг суртаал салыр чорукту буруу шапкан болгай. Чогуур ойшаанда деткимче алган ужурунда Индияга даянган Бенгалияның патриотчу күштери Пакистанның өзергек халдакчыларын ойтур шапкан, Бангладеш деп күрүне тургустунган болгай.

Совет комитеттиң пленуму Каир конференциязының шинтпирлерин бүрүнү-биле чүүлдүгүнүп көргеп. Совет улустуң амыдыралында боттанган эртемниг коммунизмниң теориязы Африка-Азия улустарының келир үезин тодарадып турар чүве төлээде, совет кижилер интернационализмниң лениичи принциптерин хажык чокка боттандырышаан, национал хосталга, тайбың, демократия база социал дешилге дээш империализмге удур туржуп турар улустарның чептүт демиселин деткип-даа келген, моон ынай-даа деткиир деп бүзүрелин пленум илереткен.

Х. АНЧИМА,

Азия болгаш Африканың эп-сеткил каттыштырылгазының Совет комитединиң кежигүнү, совет-моол найырал ниитилелиниң Тыва салбырының даргазы.

ДЕЛЕГЕЙ ХҮННЕРДЕ

МАРН-НЫҢ 51 ЧЫЛ ОЮ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). МАРН ТК-ның болгаш МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң органы «Унэн» солун Моолдуң Араттың революстуг намының 51 чыл оюнга тураскаатканн мурнуку үүлдү парлап үндүрген.

МАРН кадыг-дошкун аңгы тулчуушкуннарынга каңналган, моол улустун бүгү тиилелгелериниң болгаш чедиишкиннериниң организакчызы, сорук киирикчизи, ниитилелдиң удуртукчу күжү болуп турар деп үүлде чугаалаан. Бодунуң намының удуртулгазы-биле моол улус 1921 чылда улус революциязын боттандырган, капитализмниң чадазын дамчывайн феодализмден социализмче төөгүлүг шилчилгени боттандырган, ам социализмниң материал-техникиг баазазын чедиишкинниг тургузуп турар.

МАРН-ның даштыкы болгаш иштики политиказы ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктарынга, тайбың болгаш социализмнин эрге-ажыктарынга бүрүн чагырткан болгаш марксизм-ленинизмниң тендиш дивес принциптеринге үндезилеттингеп.

Социализмни тургузарының чаа-чаа соруулгаларынче чуртту баштавышаан, МАРН делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эвин, сырый каттыжыышкынын быжыглаары-биле, социалистиг чурттарның акы-дуңма кады ажылдажылгазын бүгү хемчег-биле быжыглаар дээш могаг чок күжениишкиннерин салып турар.

ИЗИГ БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

ГАВАНА. (СЭТА). СЭТА-ның корреспондентизинге берген интервьюзунга Кубаның Эртемнер академиязының президентизи Антонио Нуньес Хименестиң медеглээни: «Автоматтыг «Луна-20» станциянын чедиишкинниг ужудуушкуну ССРЭ-де эртемниң болгаш техниканың хөгжүлдезиниң чедип алдынган бедик деңнелин база катап көргүскен».

Автоматтыг станция космос шинчилелдериниң төөгүзүнде эн-не баштай Айның даглыг девискээринге хонуушкунну боттандырган болгаш Черге ээп кээп шыдаан дээрзин ол демдеглээн. Ындыг даалганы күүседири станцияның иштинде болгаш Чер ырында аппаратураның ажылынын ылаптыының бедик деннелин негеп турар. «Бис, куба чон, автоматтыг станцияны тургузарына болгаш салып үндүрерине киришкен совет эртемденнерге, инженерлерге, техниктерге болгаш ажылчыннарга эп-не изиг байырывысты дамчыдып тур бис» деп, Антонио Нуньес Хименес чугаалаан.

ШИИТПИРЛИГ ТУРА-СОРУК

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам улустун социалистиг чаалап алыышкыннарын кэмгалавышаан, ВДР-ниң Чепсектиг күштери боттарының дайынчы беленин бедидерин үргүлчүлеп турар.

Вьетнам улус армиязының дайынчылары агрессорга төлептиг ойтур шавыышкынны бээринге бүрүн шинтпирлиг. ВДР-ниң агаарының камгалакчылары амгы үенин техниказын шиңгээдип албышаан, АКШ-тын чорудуп турар агаар дайынының чылдарының дургузунда 3.440 америк самолёту дужур аткан болгаш бо үеде боттарының дайынчы беленин сайзырангайжыдарын үргүлчүлеп турар.

Бо хүннерде республиканың хоорайларында болгаш можуларында мун-мун эки турачылар армияга кирип турар.

Республиканың камгаланыр аргазын быжыглаар талазыбиле күжениишкинниг ажылдын дугайында дыннадыглар Виньлинь зоназындан, Куангбинь, Тханьхоа, Нгеан можулардан болгаш ВДР-ниң өскедаа районнарындан кээп турар.

«Нян зан» солуннун демдеглээни-биле алырга, ВДР-ниң Чепсектиг күштери болгаш улузу америк агрессорларның кандыг-даа дайын авантюраларынга моон соңгаар-даа шинтпирлиг ойтур шавыышкынны бээринге белен.

База бир сойгалаашкын

ТОКИО. (СЭТА). 1960—1963 чылларда Американың Каттышкан Штаттары Японияже ядролуг чепсекти сөөртүп киирип турган деп, АКШ-тың шериг-агаар күштериниң сержантызы чораан, ол өлүм чедирер чүүктерни Японияже сөөртүп киирериниге киржип турган Эл. Хаберг медеглээн. Ол үеде америк шериг транспорт ужар чүүлүнүң «С-124» самолёттарының борт-механиги турган Хаберг Маккорд ужар чүүл баазазындан (Вашингтон штат) Иокота, Мисава, Кадэна (Окинава) болгаш өскедаа америк шериг-агаар баазаларынче ядролуг чепсекти сөөртүр талазы-биле үжен удаа ужуткан мен деп чугаалаан.

Ам Хаберг ядролуг чепсекти хоруур дээш үнүүшкүннерге киржири-биле Японияда чеде берген.

ЧАА ҮҮЛГЕДИГ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Израиль дайынзырактар кожазы Сирия болгаш Ливан араб чурттарга удур чепсектиг агрессиязын март 1-ниң дүнезинде катап эгелээн.

Израиль шериг самолёттары кызыгаардан 8—12 километр хире ырак турар сирий черде чурттакчылыг элээн каш суурларны араатанзыг ёзу-биле бомбалаан. Сирияның агаардан халдаашкынга удур камгалалының үгер-бооларының күштүг адыышкыны бомбалаарын соксадырынче болгаш дезип чоруурунче израиль дайынзырактарны албадаан. Израиль артиллерия Голан бедиктериниң мурнуу девискээрлериниде сирия девискээрни база боолаан.

Израиль артиллерия Ливанның мурнуу талазында тайбың чурттакчылыг суурларны аар октары-биле база катап боолаан.

Р. НИКСОН БИЛЕ ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙНЫҢ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Президент Никсон конгресске республиканчы болгаш демократтыг партияларның удуртукчулары-биле ужурашкан болгаш Пекинге албан чоруун кылын чораанының дугайын оларга дыңнаткан деп Ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле секретары Зиглер дыннаткан. Р. Никсонуң болгаш конгресстиң удуртукчуларының аразында кандыг чугааның болганын дорт чугаалаарындан Зиглер ойталаан. Президентиниң Кыдатка албан чоруун кылганының дугайында чазактың отчёдун президентиниң национал айыыл чок чорук айтырыгларының талазы-биле тускай дузалакчызы Г. Киссинджериниң Шанхайга эрттирген парлалга конференциязынга кылганы ол-ла болгай деп ол бадыткаан. Херек кырында ол дээрге чазактың отчёду эвес, а «Никсон — Чжоу Энь-лайның кады кылган дыңнадының» допчулалы-ла болгай.

Президентиниң Кыдатче албан чоруунуң дугайында даап бодалдарны бижээн үүлдер америк парлалга хойу-биле үнүп турар. «Вашингтон пост» солуннуң бижээни болза: «Никсонуң Кыдатче, АКШ-тың күрүне секретарының дузалакчызы Гриниң Японияже, Мурнуу Кореяже болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның чурттарынче чоруктары боттарының аразында дорт харылзаалыг. Грин болза Никсонуң шуутла дорт элчизи болган. Президентиниң Пекинге чугаалажыышкыннарының түңнелдерин ол чурттарның чазактарынга дыңнадыры — Гриниң соруулгазы болуп турган». Ол соруулга-биле Грин Токиога премьер-министр Сато, даштыкы херектер министри Фукуда олар-биле ужурашкан. «Япон чазак кордан турганындан-даа эвээшти билип алган» деп «Вашингтон постунуң» Токиода корреспондентизи дыңнаткан.

«Дээди деңнелге чөвүлел хурал талазы-биле бодунуң Азияда эвилелчизинге американнар кандыг-бир тайылбырны бээр ужурлуг» деп Чжоу Энь-лайның Пекинге, америк корреспондентилер олуржуп турда медеглээнин «Вашингтон дейли ньюс» солун сагындырып турар. Кыдат премьерниң «Силерге ындыг-ла белен эвес болур боор» деп чугаалаанын солун парлаан. Ынчангаш «АКШ-тың Азияда эвилелчилеринге амыр-дышты Грин чедирип шыдавас деп чүвени Чжоу Энь-лай билип турган боор» деп ол-ла солун бижээн.

Араб улустарының ооң иштинде палестин улустуң израиль агрессияга удур демиселин кыдаттың деткип турарының дугайында Кыдат таланың медеглели кады кылган медеглелде чок болуп турарын КНО-нуң политиктиг бөлүктери болгаш араб чурттарның делегациялары эскерип, билип турар. Кыдат удуртулга Чоокку-Чөөн чүктүң болгаш Латин Американың улустарындан хая көрүү берген деп «Аш-шааб» солуннуң бижээни база таварылга эвес. Кыдат удуртукчулар үшкү делегейниң улустарының күсели-биле улуг күрүнезирек турушту эелеп алырын ораладжып турар деп ол-ла солун бижээн.

Мурнуу-Чөөн Азияда ужуктарны АКШ-ка таарымчалыг кылдыр шинтпирлээринге КУР-нуң дузаламчызын алыр дээш АКШ Тайвань айтырымын дужүп берияшкиниг кылган боор деп бодалды «Вашингтон пост» солуннуң тайылбырлакчылары Эванс болгаш Новак олар чугаалап турар. «Өжегээр, билдинмес хевирлиг кылдыр чогаадып каан кады кылган дыңнадыг» анализти бербишаан, Эванс болгаш Новактың түңнеп турары болза: «Хөй-ле шактар иштинде Пекинге кылып келген чажыт чугаалажыышкынналарың ёзулуг утказы болза, Чжоу Энь-лайның болгаш кыдат удуртулганың Ханойнуң дужүп берииишкин туружун эелээн турарын чедип алыр дээш ораладжып турары болур». «Вьетконгунуң чеди үүлден тургустунган саналын быжыы-биле деткиириниде ажыы-биле ойталап турза-даа Пекин кедиININде барып чажыт дипломатияны ажыглаар апаар боор» деп Эванс болгаш Новак бижип турар.

Кыдат талазы-биле көскy америк эртемден Д. Барнетт «Ю. С. Ньюз энд Уорлд рипорт» журналга интервью кылгаш мынча деп медеглээн: «Кыдат удуртулга АКШ-ка хамаарыштыр бодунуң политиказын эде көрүп турары Шанхайга кылган кады кылган медеглелден илдең-дир. Ол районга америк туруштарны хевээр арттырары оларга тодаргай ажыкты берип турар, ынчангаш ам кээп, Каттышкан Штаттарның Азиядан үнүп чоруурун туруштуу-биле чедип албас боор».

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Сенаттың сан комиссиязы АКШ-тың күрүне өрезиниң эң эвээш дээн деңнелин 450 миллиард долларга чедир көвүдедир дугайында хоойлу төлевилелин сенатка бадыладыбыле киирген. Ам АКШ-тың күрүне өрези 430 миллиард доллар болуп турар.

АКШ-тың күрүне өрезиниң көвүдеп турарының түңнели болза, АКШ-тың чазааныңа Индий-Кыдатта дайынынга, чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрериниге, даштыкыда америк шериг баазаларының болгаш шериглериниң ажаал-тежээлинге үнүп турар аажок хой чарыгдалдар болур.

* * *

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «В-52» дээр америк аар бомбалакчы самолёттар мурнуувьетнам можуларже халдаан, өлүм чедирер 900 тонна ажыг чүгүп октаан. Дананзган 40—60 болгаш Контумдан 25—30 километр ырак девискээрлерни бомбалаан деп, АП агентилел Сайгондан дыңнаткан.

Барыын үзелдиг күштерниң шериглеринге болгаш таиланд хөлезиленикчилерниң отрядтарынга удур демиселге лаос патриоттар соңгу Лаоска улуг чедиишкиннерлиг болган. Каосан Патет Лао агентилелдиң сан-медээлерин ёзугаар алырга, 1971 чылдың дургузунда Лаостуң Улустуң хосталга армиязының дайынчылары Луангпрабанг можуга дайынның 1700 ажыг солдаттарын болгаш офицерлерин сандан үндүрүп, янзы-бүрү хевирниң 500 чыгам бооларын узуткаан болгаш шериг үву кылдыр хунаап алган, 14 америк самолётту дужур аткан.

Сайабури болгаш Удомсэй можуларга патриотчу күштерниң согуушкуннарының түңнелинде дайыннар 800 чыгам солдадын өлүрткен болгаш балыглаттырган, оларның хой кезии таиланд хөлезиленикчилер болган.

�чУРУКТА: Лаостуң Улустуң хосталга армиязының артиллеристери чалча шериглерниң туруштарын боолап турлар.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ШЫННЫҢ ПОЧТАЗЫНДАН

Аалчылар концерти

Самагалдайның Культура бажыңының бот-тывынгыр уран чүүл болгумнүң ойнакчыларындан кезек кижи чоокта чаа «Ак-Эрик» колхозка аалдап келгеш, солун программалыг концертти суурнуң чурттакчыларынга көргүскен. Бот-тывынгыр артистерни ВЛКСМ-ниң Тес-Хем райкомунуң бирги секретары Эдзимаа Хүлер-ооловна Намзал баштап чораан.

Концертти эгелээриниң мурнунда делегей байдалының дугайында лекцияны ВЛКСМ райкомунуң ийги секретары Нурсат кылган. Клубка чыылган чон лекцияны кичээнгейлиг дыңнааш, лекторга айтырыглар салгаш, тайылбырлыг харыыны алган.

«Совет Эвилелиниң хамаатызы мен» деп хөйнүң ырыбиле концертти эгелээн. Боттывынгыр артистер опагларыг номерлерин мергежилдиг күүседип турганнар. «Кадарчыга», «Ийи-Талым» деп ырларны К. Кодур-оол эки күүсеткеш барган. ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары Э. Намзал сценага үнүп келирге залда чон адыш часкаашкыны-биле уткаан. «Угбамга» деп ырыны ол ырлап доозуптарга, көрүкчүлер катап ырлаарын дилээрге, катап күүседир ужурга таварышкан. «Авамга», «Дамырак» деп ырларны Валентина Донгак, «Арифметика» деп ырыны Клара Луду мергежилдиг күүсеткеннер. Клара Саттың болгаш оске-даа артистериң күүсеткилээн номерлери дыка солун болган. Концерт солун, бедик шынарлыг эрткен.

Самагалдайның Культура бажыңының бот-тывынгыр коллективи улам-на чедиишкиниг болурун күзеп, биске аалдап кээп, боттарының талантыларын көргүзүп турарын диляэн бис.

Б.-У. КЫРГЫС.

* * *

Механик

Өвүр районнуң Солчур суурунда клубта турум кинонуң механиги Дээрбек Монгуш «Коммунизмче орук» колхозтуң ажыл-ишчилеринге, суурда албан черлериниң ажылдакчыларынга кино көргүзүп турар.

Киномеханик көрүкчүлериниң саныын көвүдедип турган, кино үндүрүлгезиниң планын күүседир дээш, тайылбыр ажылын калбартып келген. Чарлалдарны суурга өй-шаанда азып, үндүрер кинолар дугайында ыска тайылбырларны чарлалдарга бижип турар. Клубка көрүкчүлер чыглып келирге үндүрер кинозунуң тайылбырын кылып, көрүкчүлериниң айтырыгларынга тайылбырлыг харыыларны берип турар.

Тоску беш чылдың ийги чылынның эрткен ийи айында планнарын ажыр күүсеткен. Январь айның планын 110 хуу, февральдың планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Бирги кварталда кино үндүрүлгезиниң планын беш хонук бурунгаар күүседирин механик хүлээнген ажылдап турар.

Дээрбек Монгуш Солчурнуң Культура бажыңының уран чүүл болгумнүң ажылында идепкейлиг киржип, бот-тывынгыр артистер-биле кады концерттерге киржип, талантызын суурнуң чурттакчыларынга бараалгадып келген.

А. ХОВАЛЫГ.

* * *

Почтачы

Чаа-Хөл. суурда харылзаа салбырының почтачызы Р. Гилева суурнуң чурттакчыларының доктаамал аалчызы. Үш чыл иштинде ажылчы чонну почтазын чедирип келген. Улуг-Хем районнуң харылзаа конторазы болгаш Чаа-Хөлдүң харылзаа салбыры Ранса Васильевнаның күш-ажылын шаңнал, мактал-биле каш удаа демдеглеп келген.

Почтачының барбазы кезээде ишкир чоруур. Солуннар, журналдар, чагаалар, телеграммалар дээш чүү чок дээр. Салбырга ээп келирде ооң барбазы база долу болур. Ажылчы чонну чагаа-бижиктерин, чедирилгелерин хүлээп алгаш, салбырга дужаап бээр. Чурттакчылардан солуннарга, журналдарга чагыдылгаларны хүлээп ап, чагыдылгаларының хуусааларын узадырын сагындырып чоруур. Чаа-хөлчүлер Р. Гилеваны суртаалчы почтачы дижирлер.

Д. БЕЛЕК-ООЛ.

Школа амыдыралында чаа чүүлдер

ЭРТЕМ-БИЛИГЛИГ БОЛУР ДЭЭШ

Кызылдың № 15 школазының дирекция болгаш башкылар коллективи «Чүге өренип турар сен?» деп айтырыгга хамаарыштыр чугаалажыышкыннар эрттирген. Оон кол сорулгазы болза, чамдык өреникчилерниң багай өренип турарының чылдаганнарын тодаргайлаары, ынчангаш оларга дуза көргүзер хемчеглерни дарый алыры турган.

Маңаа хамаарыштыр тодаргай планы чогааткан болгаш ону боттандырарын «Уругларның өрениринге канчаар дузалаарыл?» деп темага алариелернин хуралы-биле эгелээн. Оон соонда эртемнер башкыларынга класстарда өреникчилерни өредилгезиниң деннелгениң аайы-биле бөлүктерге үзерин санаалдаан, а класс удуртукчуларынга — класс шактарынга, пионер чыыштарынга болгаш комсомол хуралдарынга беседаларнын тематиказын ажылдап кылырын сүмелээн.

Оон-биле кады литература чогаадылгаларынга азы түскай хуралдарга боттарының чугааларынга харылаар кылдыр түс-түс айтырыгларны өреникчилерге база бергилээн.

Ынчангаш школачыларның хөй кезии ам кижи бүрүзү өренир херек, чүге дээрге оңу амыдырал негеп турар-дыр деп, ындыг чаңгыс аай бодалды илереткеннер. Өреникчилер оларга салган айтырыгларга харылап, мынчаар бижип турганнар:

— Чүге өренип турар кижи мен? Аңаа харыылаары бергедир, ынчалза-даа школа чокка менээ амыдырал суу чок хем уну-биле дөмей болур.

— Эртем-билиглиг болуп алыр дээш школага барып турар мен...

— Кижилерге ажыктыг чүүлдер кылыр дээш өренип турар мен.

Школачыларның бижигилеп турганы ындыг-дыр. Школа дээрге кижини коллективизмге өредип, бодунун улуг Төрээн чуртунун хамаатылары кылдыр кижизидип турар дээрзин база олар демдеглеп тургулаан.

Өреникчилер боттарының бодалдарын, күзелдерин-даа илередип тургулаан. Оон-биле кады оларның бижип турарында ада-иелер боттарының уругларының аажы-чанынга хамаарыштыр чамдык чүүлдерни чедир билбейн турарынга чемелер база бар болган.

Мынчангаш өреникчилерниң илереткен бүгү саналдарын болгаш күзелдерин өренип көргеш, башкылар коллективи өске-даа элээн хемчеглерни боттандырар деп шиитпирлээн. Ол бүгү өредилгениң шынарын бедидеринче болгаш өреникчилерни өредилгеге сундулуг болурун чедип алырынче үлгаан.

Амгы үеде кандыг-даа тускай эртемни шингээдип алырынга бүгү тала-биле билиглиг болуру албан болгай. Школаның ниити хуралынга чаладып келген геолог эш Хрипунов ол дугайында аңаа кончуг эки чугаалаан. Оон ажылы солун, ынчалза-даа ол ажылынга кижи боду долузуубиле бердинген болур дээр болза, чүгле химияны болгаш географияны эвес, харын база чурулганы, черчениени, даштыкы дылды билири негеттинер. Ол бүгүнү эш Хрипунов школачыларның мурнунга бодунун амыдыралындан чижектер-биле тодаргай илередип чугаалап берген.

Школага эртемнер аайы-биле болгумнерни, факультет аайы-биле кичээлдерни организаттаары база шиитпирлеттинген, багай өренип турарлар-биле хүн бүрү кичээлдерни кылып турар. Тема өзугаар дежурныйлаашкынны тургузарын дугурушкан, тодаргайлаарга, башкылан турар эртем бүрүзүнге хамаарыштыр неделяны шыңгыы график өзугаар хуваган. Ол неделяда янзы-бүрү хемчеглерни планнаар. Чижээ, янзы-бүрү профессияның кижилери-биле ужуражыышкыннар эрттирери, тематиктиг делгелгелер кылыры, викториналар организаттаары, класстар аралынга чаржыры болгаш оон-даа өске.

Өске бир хемчег база ында билдинип келген, ол дээрге эртемнер аайы-биле хөй-ниитичи көрүлде-дир. Класс бүрүзүнде уругларның эң-не багай өренип турар эртеми илереттинген. Ол эртемни башкылап турар башкылар өренип эткен материал талазы-биле контроль айтырыгларны чогаадыр. Ынчаарга хөй-ниити чөвүлели беш хүн дургузунда ол айтырыглар талазы-биле өреникчилерниң билиин айтырып хынаар. Тус-тус өреникчилерниң ол талазы-биле билиглеринде четпес чүүлдерни оңнбиле тодарадып алгаш, консультацияларны чорудар, немелде кичээлдерни эрттирер болгаш өренип эткен материалдарга хамаарыштыр өреникчилерниң зачёттарын хүлээп алыр. Бо бүгү хемчеглер эки түннелдерни берип эгелей берген.

Школачыларның багай өренир чоруун болдурбас дээш, № 15 школада мындыг хемчеглерни ап турар-дыр. Бо школаның башкылар коллективиниң чаа деп болур эки оралдажыышкыннарын өске-даа школалар коллективтери сонуургап көрүп, боттарында байдалга дүүштүр чүү кылза чогуурун боданыры черле аңтык эвес. Чамдык школаларның башкылар коллективтери оон өске хевирниң-даа хемчегдерин дилеп тып болур. Тодаргайлаарга, маңаа чогаадыкчы бодал, ажыл негеттинер-дир.

К. ХЕРТЕК,
журналист.

КҮҮСЕДИКЧИ-ХӨГЖҮМЧҮ

Күүседикчи-хөгжүмчү дугайында чугааны эгелээриниң мурнунда каш чылдар бурунгаар байдалды сакты кааптаалы. 1950 чылдар үези. Көжээ эрттирерде танцыларны чүгле дошпулуур-биле үдеп турган. Шынап-ла, дошпулуурга гопакты, яблочкону болгаш орус улустуң коробочказын, дээңдээңни болгаш өске-даа билдингир аялгаларны ойнай бээргге, чаңгыс хөгжүм херексели безин оркестр ышкаш түрлүг турган. Дошпулуур — шагдан тура-ла нептеренгей, кол хөгжүм херекселаринин бирээзи.

Ынчан тыва улустуң хөгжүм херекселдери болур бызаанчыны, игилди чүгле хоочун күүседикчилер ойнаар, ол ойнаарда колдуунда кедээнин боттывынгыр уран чүүл көрүлдезинге ойнап турган болгулаар. Ол үе-биле деңнээргге, ам бо хүннерде район төптеринде музыка школаларындан аңгыда чамдык колхозтар төптеринде оон филиалдары ажыттынгылаан. Ынчалзажок республикада ам-даа музыкантылар чедишпес болгай.

Ам дээрезинде күүседикчи-хөгжүмчүлер талазы-биле онза өскү чүве чок бооп турар. Күүседикчи-хөгжүмчү дээргеле кандыг-бир хөгжүм херексеринге ойнаар кижи-дир. Кандыг-даа хөгжүм херексеринге ойнаарда — быжыг билиг негеттинер. Күүседикчи-хөгжүм херексеринге ойнаарда бодунуң бүгү сеткилинден ойнаар апаар. Ыраажы ырлаарда дыңнакчыларга чогаалчының кол темазын (чүнүң дугайында чугаалап турарын) ол-ла хевээр өскертпейн, сөстүң болгаш аялганың дузазы-биле тода дамчыдып бээр болгай. А хөгжүмчү чүгле аялга дамчыдардаа болза, композиторнуң берген темазын сөс-биле сөглеп турганы-биле дөмей сагыш-сеткилиниң ханызындан илередир сорулгалыг. Ынчангаш күүседикчи-хөгжүмчүнүң үлүү нарын. Хөгжүмчүге бодунуң чүткүлү, сонуургалы болгаш үргүлчү доктаамал өренири негеттинер.

Чыл бүрү музыка школаларын, училищезин, харын-даа консерваторияларны-даа доосқулаан музыкантыларның саны көвүдеп турар, чогум күүседикчи-хөгжүмчүлер эскертинмейн турар. Ындыг хөгжүмчүлер тускай программалыг концертти чүге чонга бараалгадып болбазын? Чон ону улуг өөрүшкү-биле хүлээп алыр апаар.

Оркестрге херексел бүрүзү аңгы-аңгы партияларга ойнаар. Чүгле улустуң хөгжүм херекселаринден аңгыда симфония болгаш камера оркестрлери моон соңгаар турар апаары чугаажок, а орта күүседикчи-хөгжүмчүнүң ролю демейле улуг.

Ада-иелер боттарының бичии уругларын хөгжүмге өредир дугайында кичээнгейни салып, арга-сүмени кадар болза эки деп бодаар мен. Чамдык ада-иелер эки өренип турган, хөгжүмге сонуургалдыг уругларын янзы-бүрү чылдаганнар-биле, чамдыкта харын-даа өредилге төлевиринден ойталаш, өретпейн баргылаар таварылгалар бистиң Эрзин суурда безин бар. Бо дээрге, музыканың ужур-утказын чедир үнелеп билбезидир. Ам дээрезинде музыка школазының башкылары төрелдер бажыңнарын кезип, уругларын ол школага өредирибиле чорударын дилеп, чалап чоруп турар-дыр. Моон соңгаар кижилерниң билиг-медерели улам бедип, улуг-биче кижилер музыкага улам хандыкшылдыг болур, музыка школазынга ада-ие бүрүзү-ле уругларын өредирин кызыдып, өренир күзелдиглер көвүдээр. Ынчан уругларны конкурс-биле хүлээп алыр апаар болгай.

К. КУУЛАР.
Эрзин район.

Эмнелге участогу

Колхоз төвүнге эмнелге участогу ажыттынгандан бээр ийи чыл ажып турар. Оон комсомолчулар болгаш аныяктардан тургустунган коллективи бодунуң мурнунда салдынган сорулгазы — чоннуң кадыын камгалаар хүлээлгезин багай эвес күүседип келген.

Участок эмнелгезиниң ажылдакчылары «Мурнакчы» колхозтуң сүт-бараан фермазын, хову-трактор, хойжу бригадаларын, малчыннарын кезип турар. Ол чораан ажыл-ишчилернин кадынын байдалын шинчип, эмчи дузаламчызын көргүзүп, янзы-бүрү аарыглларга удур тарыышкыннарны чорудуп келген. Ол ышкаш халдавырлыг аарыгларны болдурбас талазы-биле баш бурунгаар хемчеглерни алырын болгаш арыг-шевер дугайында лекцияларны, беседаларны чон оргузунга номчуурун чурумчуткан. Санбюллетеньнерни доктаамал үндүрүп, ону албан организация, хөй-ниити черлеринге азып турар.

Бо ажылдарны чорударынга эмнелге ажылдакчылары Сат Каадыр-оол, Светлана Кара-Сал, Кашпыына Кызылбай олар идепкейлиг киржип, чоннуң хүндүткелин чаалап алган.

Эмнелге участогунуң коллективинин эки ажылын саналдар болгаш хомудалдар дептеринден тодаргай көрүп болур. Ында эмчилерге өөрүп четтирген дугайында чылыг сөстер хөй. «Мээн аарыым улуг турган, эмчилерниң хүн бүрү сагыш салын, хынамчалыг эмнээнинин соонда кан кадык болдум. Оларның буянныг хереэ-не чедишкиннерни күзедим» деп М. Кочаа дептерде бижээн.

Эмнелге участогунуң чедишкиннинг ажылы, оон эргелекчизи Анатолий Артаанның кызымак, организакчы чоруунда.

Коллектив ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чыл болганына төлептиг ужуражыр-биле социалистиг хүлээлгени алгаш, ону күүседир дээш кызымак ажылдап турар.

Н. САЛЧАК.
Бай-Тайга район.

ЧАА КИНО

МОСКВА. Режиссёр Андрей Тарковский полык чогаалчы Станислав Лемниң эртем-фантастикалыг «Солярис» деп романынга кино тургускан. Ону «Мосфильм» киностудиязында тырттырып турар. Сценарийниң авторлары—Ф. Горенштейн биле А. Тарковский, оператор-тургузукчузу Вадим Юсов, чурукчу-тургузукчузу Михаил Ромадин.

А. Тарковскийниң фантастикаже тураланын баштай бодаарга алдептиг, чүге дээрге ооң мурнуку фильмнери («Иванның чаш чораан шаа», «Андрей Рублев») өзулуг аңаа, чер кырынга амыдыралды көргүскен. Чогаалчы Лем бодунуң маадырларының овур-хевирин, турар байдалдарын херек кырында өзулуг аңаа амыдыралда дег ынчаар бүзүренчиг чуруп көргүскен, чогаалдың чогум-на ол талазы Тарковскийниң кичээнгейин хаара туткан.

Космоска кижиниң кандыг-ла бир алдептиг, билдинмес угаан-медерелге таварыгырын кинода көргүскен. Ол дээрге, бодунуң чурттап эткен амыдыралындан оспаксыраан, ону чаазы-биле катап чурттаан эртериң күзээн (ону Крис Кельвин дээр) кижи дугайында чугаа-дыр. Бодап чогаатканы Солярис дээр өртемчей кайгамчык улуг баш маазы, кижиниң сеткил-сагыжының эң-не ханызында чаштынган овур-хевирлер ук өртемчейниң ханызынга материалдыг (амыдыралда боттуг чүүлдер) чүвелер болуп каракка көстүп, кижиниң сактыр хөөнү чок сүнезиннер болуп чоруп турар. Ынчалза-даа Кельвиниң эткен үеан ол сүнезиннерден черле чарылбас.

Кинонуң маадырларын—ук өртемчейниң шинчилекчилерин болдунар аргажок байдалдарда көргүскен: олар дириг материя Солярис өртемчей-мээ-биле чугаалажын, ооң-биле харылзажыр ужурлуг. Ооң кадында, ук өртемчейниң үнеринэ шинчилекчи бүрүзү бот-боттарындан аңгы-аңгы, бодунуу-биле хүлээп алыр. Чижээ, ооң үнү Кельвинге ооң бодунуң чөрге ышкаш чораан болгаш шагда өлген Харри деп аттыг кыс хевирлиг илереп келир. Крис Кельвин эткен амыдыралын чаазы-биле катап чурттаан эртер дээрге, ол канчап-даа болдунмас.

Чаа кинофильмниң кол идеяларының бирээзи болза, кижи бүрүзү бодунуң үүлгеткен кандыг-даа херээ дээш харысалгалыг дээрзин бадыткан турары болур.

Донатас Банионис, Юрий Ярвет, Владислав Дворжецкий, Юрий Солоницын дээн ышкаш сураглыг артистер ол кинога ойнаар.

ЧУРУКТА: Крис Кельвин—Д. Банионис, Харри—Н. Бондарчук «Солярис» деп кинофильмде.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Көрүлдениң бирги ээлчээ

ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылынга турааскаатканкодээниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезиниң бирги ээлчээ Улуг-Хем районунуң Булун-Терек суурда агитквартиралар аразында эгелээн. Ону № 7 агитквартираның бот-тывынгыр артистери ажыткан.

Концерт программазында кирген номерлерниң утказы ханы, күүседеди эки болгаш артистериниң идик-хеви таарымчалыг, чараш болганын комиссия демдеглээн.

Бот-тывынгыр ураа чүүл көрүлдезиниге суурга бирги черни алган агитквартираның концерт киржикчилери Шушенское суурже экскурсиялаар. Ону чедип алыр дээш агитквартира бүрүзү белеткеде күштелдиргеи.

С. САРЫГ.

Аныяктарның үнүүшкүнү

Чөөн-Хемчик районнуң Алдан-Маадыр совхозунда партия, комсомол организацияларының удуртулазы-биле комсомолчулар болгаш аныяктар кадарчыларже үнүүшкүннерни организаттап, материал болгаш культуро талалы-биле дуланы көргүзүп келгеи.

Чоокта чаз Шитта кыштатдарже үнүүшкүн кылган, библиотекарь Д. Салбак-Кара — чаа номнарны, кижи эмчиги З. Монгуш — көжер антеканы чедирип берген. Садыгны Е. Монгуш хүн бүрүнүң чугула бараанарын аппарып саткан.

Комсомолчу-аныяктар үнүүшкүн саныда солуп лекцияларны, беседаларны кадарчыларга кылып берип келгеннер. Бо удаада башкы А. Монгуш делегей байдалынын дугайында солуп информацияны кадарчыларга кылып чораан.

Аныяктар бартан черинге шеф дузазын көргүзери чаа-чыл апарган. Бо үнүүшкүнде хойжулар Д. Кашпык-оолдун, Д. Маадынып кажаларын коптарып бергеннер. Комсомолчу-аныяктарның көргүскен дузазы дээш кадарчылар өөрүп четтиргеи.

Совхозтуң хойжу бригадаларында оолдаашкын кидип тулук, совхозтуң аныяктары, ылаңгыя Ак-Даш салбырының аныяктары моон соңгаар үнүүшкүннерни кылып, кадарчыларга дуза көргүзерин, политмассалыг болгаш культура-массалыг ажылдарны доктаамал чорударын шиитпирлээн.

С. ПААДЫМ.

ДЫШТАНЫЛГАҢАРНЫ ЧӨП АЖЫГЛАҢАР

Директор чалап тур

Долгандыр тайгалар, бедик даглар. Оон талыгыр бедиктерин мөңге ак хар шуглапкан чыткылар.

Чоок-кавызында хөй кашпалдарның, даг хемнериниң суу шыналарже саарлып киргилээн. Дээрже көрүнген терең хөлдерни көрге магалыг. Шак ол чурумалдыг арыг-чаагай агаарлыг черде «Кара-Суг» деп дыштанылга бажыңы бар.

Маңаа келген кижилер бо дыштанылга бажыңынга эки дыштанылга, хөлдерге, дагларже селгүүстеп, балыктан, каттап, Сибирьниң онза чаагай чурумалдарын магадап көрүп болур.

Дыштанылга бажыңын 1937 чылда алдын үлегүрүнүң даглыларынга ажыткан. Ол үеде маңаа хары үеде 50 кижи дыштанып кээп турган. Амгы үеде бир болукте-ле 165 кижини хүлээп ап турар. Чайын уруг-дарыы-биле келген кижилерни бала хүлээп алыр. Дыштанылга бажыңы будун чыл дургузунда ажылдап турар. Оон палаталары, дыштанылга өргөлдери амгы үениң деригхерекселдери-биле эки дериттинген. Кино көөр болгаш танцылаар залдар, библиотека, номчулга залы бар. Дыштаныкчылар хостуг үезинде биллиардтап, кылыжал хөлге чайын хемелеп, кышкы үеде чүнгүулап, хаактап-даа болур.

А. Гайдарның болгаш Совет Эвилелиниң Маадыры М. Цуканованың аттары-биле холбашкан төөгүлүг черлер маңаа дыштанган кижи бүрүзүнүң сагыш-сеткилинге чоргааралды хайныктырар.

Биске кээп дыштанырынче Тыванның ажыл-ишчилерин чалап тур бис.

Л. ШУМИЛОВА,
Красноярскиниң курорт төвүлелиниң «Кара-Суг» дыштанылга бажыңының директору.

Чурттуң булуң санындан

«Кара-Суг» деп дыштанылга бажыңынга мен бала чоокта чаа дыштанып чордум. Красноярск крайының Хакас автономнуг облаттының Орджоникидзе районунда турар ол дыштанылга бажыңынга Красноярск крайдан, Кемерово, Новосибирск областардан, Хакассиядан, Тыва АССР-ден болгаш чурттуң булуң бүрүзүнден келгеннер хөй болду.

Дыштаныкчылар чайгы үеде улам көвүдей бээр. Школачы уруг-дарыын эдертип алгаш кээп дыштанып турар кижилер кайы көвей. Чайын ында оруннар саны 200 ажар. 3—4 кижи чурттаарынга таарыштырган орун-бөжек, херексели, майгыннарны немей тургузуптар.

— Тыва-дан кыжын, чазын келир улус өскүш. Чайын болгаш күзүн дүжүт ажаалдалы доозулганының соонда келир дыштаныкчылар дыка хөй болгулаар—деп, ооң директору Людмила Константиновна Шухилова чугаалаар болду. Ылаңгыя ол үеде Тыва-дан башкылар, механизаторлар күзелдиг-биле барып дыштанып турарын директор онзалап чугаалады.

Дыштанылга бажыңында 56 кижи ажылдап, дыштаныкчыларга таарымчалыг байдалды тургузуп берип турар. Оларның 36-лы коммунистиг күшажылдың шалыпчылары. Аңаа 15 чыл ажылдаан улуг повар Григорий Демьянович Онищенкону, 27 чыл ажылдаан дузалакчы повар Мария Васильевна Никитинаны, 27 чыл ажылдаан фельдшер Мария Абрамовна Залицкаяны (адаанда чурукта). дыштаныкчылар хүндүлээр. Олар коллективтиң мурнакчылары. Дыштанылга бажыңының хүндүлел бижиктерин, дипломнарны, кызыл туктарны чыл бүрүде чаалап ап келгеннинге оларның киирген үлүү улуг.

СЭКП-ниң XXIV съезгдизинге ялдар кылдар дыштанылга бажыңнарының болгаш курорттар аразынга калбарган чарыыка ташлекчи болуп үнгеш шилчиир Кызыл туктуг чаалап алган. Ол ышкаш эрткен чылын ВЦСПС-тиң ушку чергениң дипломуубиле бала шаңнаткан. СЭКП-ниң Красноярск крайкомунуң, крайкүүскомнуң хүндүлел бижиктери-биле хөй удаа шаңнаткан.

Амгы үеде бо дыштанылга бажыңының коллективи «Краснотеодск» болгаш «Братск» дыштанылга бажыңнарының ажыл-ишчилери-биле социалистиг чарыштыг ажылдап турар.

О. СИРИН-ООЛ.

Телевидение

МАРТ 3-ТЕ

МОСКВАДАН

15.00—Дамчыдылгавың программазы. 15.05—Сөөлгү медээлер. 15.15— **«Дириг амытаныар делегейинде».** 16.15— **«Соңгада уруг»** Уран-чечен фильм. 18.00—**«Дунаевскийниң ырызы»** 18.30—Сөөлгү медээлер. 18.50—Эфирде—**«Аныяк назын».** Көрүкчүлериниң чагаазын өзугаар дамчыдылга. 19.10—М. Анчаров. — **«Хүнден хүнче».** Телешин. 6-гы эге. **«Июнь 26-да, суббота».**

КЫЗЫЛДАН

20.10—Телемедээлер. 20.25—Фильм-концерт. 20.45—Телемедээлер. 21.00—Чарлаалдар, реклама. 21.05—**«Ломоносов парыгынга эртен».** Документалдыг фильм.

МОСКВАДАН

21.25—В. Катаев.—**«Юморески».** Ленинградтан дамчыдылга. 22.05—Телефестиваль. **«Ыры—71»** 23.00—**«Ye»** Информастыг программа. 23.30 — 01.30 — Телефестивалдың уланчызы. **«Ыры—71».**

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Кинотеатрларга

МАРТ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүг дайзын» 10, 11.45, 13.20, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Киночымынды 10, **«Дайын болгаш тайбың»** (1-ги кезээ). 14.10, **«Үш херечи»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Россия империязының дүжүлтези болгаш база катап туттурбастар» (1-ги, 2-ги кезектери) 14.10, **«Тумаанныг дүне»** 12.10, 16.50, 18.50, 20.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Гитаралыг адаттыныкчы» 15, 18.40, **«Часпа, Асунта»** 16.50, 20.30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Солдат фронтудан эзи келген» 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

АГААР

Бөгүн республикага булуттаар, хар чагбас. Барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг районнарга 0—5, өскелериге 10—15 градус соор.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Чөөн угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр болур. Агаарның температуразы 11—13 градус соор.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35 партийжи амыдырал киллизинин 37-13 культура киллизинин 23-54 кедээ ажылгый киллизинин 21-47, үлегүүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузут бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

Тыва АССР-нин Министрлер Төвүлелинин чанында Тыванын ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1). ТС-00370

Солун неделяда 6 катап үнер